

ЧАА АРГАЛАР БАР

Бо хүннөрдө кайда-даа күш-ажылчы коллектив бүрүзү эле тургустунушкунун орунунче кирип, бүдүрүлгөнү темпизин канчаар дүргө-дедиринин, эле тургустунушкунун нарын херээн канчаар шиттирлээринин, бодалдарын энергиясын ажал-херекти энергиясыне шилчидеринин кандыг аргалары барын чутаалайып, дилеп тып турар. Бистин амыдыралымыстын бүгү адырларында болуп турар эле тургустунушкунун чединишкенин бир-ле дугаарында практиктиг ажал-херек-биле чедип алдынар. Ычангаш чер-черде партия организациялары коллективтин күжүн чатыс черге мөөнөзөр, кижж бүрүзүндөн амгы бедик негедеге дүүштүр ажалдаарын чедип алыр дээш эвээш эвес ажалды кылып чорудуп турар.

М. С. Горбачев профвильдеринин XVIII съездининге: «Күш-ажылчы коллектив—эле тургустунушкунун кол эзээ. Мында харылааа бодуун болгаш тодаргай: коллектив бүрүзүнүн ажал-херээ канчаар шиттирлетиин турар болдур, ол айтырыг бүгү чуртка база ыччаар шиттирлетиинер, коллективке быжыг сагылга-чурмуу, кижжаринин аразынга эки харылааны тургузуп шыдаар болзубусса, бүгү чуртка база-ла шак ындаг чылыг, таарымчалыг климат болур, күш-ажылдын бүдүрүчүлүү, шынары экижири, эле тургустунушкун чер-черге боду-нун делгем агымыны кирер» деп демдегелээ.

Солун «Шынын» көрүнүчүндө деп нинти эгения адаанга моон мурнуна аны-агы күш-ажылчы коллективтерден эле тургустунушкун канчаар чоруп турарын көргүзүп, чер-четпестерин сайгарарын орайдажып турган. Бөгүн «Шынын» көрүнүчүндө—хоорайнык база бир хей кижжик коллектив—дааранылга фабриказы.

БОТ-АКШАЛАНДЫРЫЫШКЫНЧЕ ШИЛЧИЛГЕ

Бүдүрүлгө бригада кеп-рээниче үш чыл бурунгаар шилчээ болгаш бо депшиле-лит арганың аны-бүрү хер-вирлерин улам калбарып турар. Оң экономикактиг ажал-чык улуг—чыл дүргүзүлгө 6,4 муң рубль аргы орулганы берген, күш-ажылдык бүдүрүчүлүү планга немей 2,2 хуу өскөт. Көзгө ажалдар черин хостаян. Керээлг аргаже дузалаа унактоттары база кийрген. Механика албанын, контролдерин, белен про-дукция складын ажал-чалы-чылары болгаш аштакчылар-ны оңе шилчкени соола, ишканаларын, септелгенин шынары кижжип, алаа ту-рушкун эвээш, шынар дээш демисал шыгырыан. Экономикактиг шенелее үзгөндө бүдүрүлгөн байлааныга таарыштыр эң дээшгит арга-ларын шилчээлп алыриче инженер-техниктиг ажал-чалы чаргыш салып турар. Бо чыл дүргүзүлгө бир чыл арга-нын ажаллап эгелзөө—брига-даларда ажалыг чоруткун агар саныары ажалык.

Ажалыг чоруткун агар са-нин бригада боду долдуурар. План кууселзине, ажаллап кылымшкынни нормативтиг өртзөө, күш-ажылдык бүдүрүчүлүү акша-биле, кам-наттыгына песту дербечин метр-биле айтп болгаш база акша-биле көргүзөр. Оларын шунтузунуң түнүклөн карыг-далдарын казаш, аркан ак-шамы бригада кечигуниери-ге күш-ажылга кыркылгези-ниң коэффициентинин барым-даалат төлзөр. Оң он хууу шакчалче үнөр. Продукция-нын шынары дээш шакчалды бээрин азы казымын орта демдегелээр. Бирги даарааш, кындан дужааттымыаа болза, брак болдургаш, продукция-нын сортуң кудулаткан болза, акша эвээжээр. Агар санда бригадалык бүгү көргүзүлгө-рин алдыта дег көстүп кээр. Оңи пекте аска.

Моон ажалыч шак чиди-ринин, аарааш ажаллаван хунерин, ажаллап үнөр-ки-рер чоруткун деңгелин кя-руа ап болур. Ол шыкш кыдыг дергин солугуру, чүт хергелетини турарын, чүт механизацияны кая ажал-ларын, ажалчыларын мер-гелзине белдериң, ажал-даар байдаль акжидер та-лазы-биле хемгелерин база айтп.

Хандырылган экижидер-ге, техислоттү чурмуу са-гымынга, турушкуну бол-дурбазына маагалаал мын-чаар тургустуур. Чарыштын көстү, чарыг болурунга бо арга план берип турар. Чаа

Чиг эт садым алырынга, шак-лыга, эске-даа чарыгалар-га үндүрген акшадан бараан саарылгазында алган түң эвээжес ужурут. Нормала-ажыр чарыгалдарын болдур-базыны хемгелерин ажал-лап кылып турар. Майдан эгелзеп чарыгалдарын нор-мативтиг үйдүн чорудары-нын арганы ажаллап эгел-зөө. Продукцияны бүдүр-гөргө кече кире чиг эт, мате-риал, дериг-херексес, ажал-дын күш херегин — бүдүрүл-генин бүгү чарыгалдарын сапал тодаралы турар. Нор-мада көрдүнгенинен ажыр чарымын, бүдүрүлгө күчүл-гөн долу ажаллавындай чылдар арганы ол берип ту-рар. Артыныч чок технология мааза кол ролду ойнаары чутаажок. Песту күлзүн алы-рында, быжып кезеринден эгелзөө, белен продукция кылдыр бүдүреринге чедир камналгалык ажалдаары бо-гүндө чедип ап турар деп бо-лур. Артымычларалы фарук-тарын, шалааларын, эр, херээ-жен улуска болгаш урулалга бөртөрлө, бичексеш, шокор аржылдарын, куула ар-жылдарын даарап, салгалар-ге үндүрүп турар. Аргажок хэксистерия «Вторсыргаз» дужаар.

Күш-ажылды организаста-арын депшилегин арганыче шилчине эргелеп башкарыл-ганың экономикактиг аргалар-дан ачыла күш-ажылчы кол-лективтерин шуут эле тур-густунушкунда база хамаар-жыр. Ажалчы кижж оңчу-гулазын медереп билген бе, бүдүрүчүлүг ажалдаарына таарымчалыг байдалдар тур-густунга бе дээрин кичээ-гейле алар алар. Ол чокта, социал айтырылдарже сагыш салбаска, бурунгаарлашкын чедип алынынас.

Чогум мында бо талазы-би-ле кичээлг салгы дег айты-рылгар эвээш эвес. Амдырал-чурттаарында, ажалдаарына таарымчалыг байдалдарын тургузарыне хей-ниинти орга-низацияларын күжүң ут-ландырыр эргежок чутула дээрин даразында факты-лардан көрүп болур. Фабри-када 127 кижж бажың оочу-рунда туруп турар. 25 урут эси-салдык тургустунуна.

Сес урулут ийи, үштөн хей үшгөр ажал нелер бар. Олар-нын ажал-төлүнүң калдык-шылы, өөредилге-кижжидилгези, материал ханды-рылганы, даштанылганы дээш коллективтиң сагыш чо-вашыкы кыдыгыт? Үчөн чеге ө-бүлөгө немелде төлө-вирин берип турар. Бажың-балык-биле хандырыр бол-дуралы турар. Бот-нелер ния-ти чуртталга бажыңда ийи-ни чурттап турар. Үш обще-житислерин бирээни элелзеп алган. Беш ө-бүлө буа-зынын кырында келген ба-жыңларда. Бажың айтырым мында чылгит туруп турар.

Ажалга хамаарылга—чаар-тылганың бир маагалады. Ол мында калдыгыт? Үш брига-дын чүтле барзз эки ажал-дыг, өскөдөр планни үзүп ту-рар. Н. Н. Донсалиниң удурт-каны бригада дөрт айларын планни 103,3 хуу куусеткен. Күш-ажылдык бүдүрүчүлүг 105,4 хуу ботталдырган. Чүтле сан талазы-биле көргүзүт эки-жизөө, сорт талазы-биле хуу 102,4 четкен. Мастериниң чүт-засы борта кийрип көрзөлинер:

— 44—52 размеритг плат-тер даарап турар бис. Брига-да Р. Монгуш, белеткечи Л. Стародубева болгаш тех-нологтан эгелзөө даараныкчы-га чедир шунтууус бир демикт ажаллап турар бис. Бышкан хепте үзгөриден, технологтут операцияларын тайылбыраа-лында эгелзеп кижжар-биле ажал эгелээр. Модальи ми-нчаар даараарын айтып тура, өкн ажалдаарынага бүтүрээр мен деп чагып сурган турар бис. Бодунга бүтүрелдэ отту-рары чутула деп санап турар мен.

Кызылдың дааранылга фа-бриказын партия организа-циязы (секретары Н. Макаро-ва) сьездиниң утка-шынарын, идеяны, кижж бүрүзүгө че-дир тайылбырлавышаан, кол-лектив кечигуниеринин, бүгү коммунистерниң күжүн бүдү-рүлгө дүргөдзшкенин че-дип алырыне мөөнөп турар. Ол күш-ажылчы коллективте коммунистер ортузунда бот-боттарынга шыгымы негелде-лит, принципалдыг чорук, ажалдык чогаалдык стил, чаа арга-херирлер тургусту-нуп турар.

Партия, профвиль, комсо-мол организациялары кичээ-гейин ажалчыларын ажал-лаар, чурттаар, даштаныры-нга, хостуң үзгөн чөй ажал-лаарына таарымчалыг байдалды тургузарыне, оларын мате-риалдыг болгаш утаан-бодал өзүлдзгн чедип алырыне ут-ландырган.

Коммунист удурткучуларын отчёттарын дийлап, бүдүрүл-гениң сагылга-чурмуу, соци-аликтиг чарыш айтырыларын партия хуралдарында доктаа-мал чутаалажып, кижжлерин күш-ажылчы, хей-ниинти идеяны келдээр хемгелер-нин ап турар. Коллективтиң партия организациязын партия чокта чаа эртең партия ху-ралында СЭКП ТК-нын я-вары (1987 ч.) Плениумунуң база партия обкомунуң V пле-ниумунуң шиттирлерин амы-дыралга ботталдыр талазы-биле партия организациязы-нын сорулганы чутаалажып. Ол хурал партия организация-зын ажалында база бирис-

ти арттырганы чутаажок.

Хуралга коммунистер удур-тукчуларын ажалга хамаа-рылгазын дугайында, куусе-дикти сагылга-чурмуу дугайы-да айтырыгын шыгымы тур-густуунар. Коллективте поли-тиктиг, экономикактиг өөредил-гени харылап турар партия эге организациязын секре-тариниң оралакчысы В. Брю-ханова база продукцияны шынары харымлап турар ди-ректорунуң оралакчысы Л. Кра-пивина олар ажалды негелде-ге дүштүр тургустуулар тур-ры дээш шитириңи мурнуга харылап, шыгымы шүгүмчү-лелге таарымчалыг. Хурал-га ажал-херекти шүгүмчүлө-ди коммунист Т. Денисов эгелзеп, шүгүмчүлөкни хонюп тургускаан. Эле тургустунуш-кунуң, чаартылгаларын түн-дөлери биске ам-даа бир каш чыл эртеңге эвес, бөгүн до-раан херек деп түвөн кижж бүрүзүт бүгү сагыш-сеткял-биле утаан билген турар ужурут деп, ол чутаа-лаш, продукцияны шынары кайда, канчаар аскап турарын тодаргай чекистерге көргүс-кен. Коллектив кечигуниери-нин ортузунда политиктиг, экономикактиг өөредилгениң чо-руп турарында бар четпестер-ни база коммунистер шыгымы сайгарып чутаалажып, чет-пестерин экириңи оруктарын тодаратканар. Партия орга-низациязы коммунистерниң отчёттарын алыры практик-лап турар. Ол коммунистер-нин харымсалгалыг, бот-бот-тарында бедик негелдеп,

идеяны чоруп кижжиде-ринге улуг идеяни берген. Фа-бриканың партия организация-зын ажалынын стилиниң бир эки талазы болза, проф-вильде, комсомол болгаш өс-ке-даа хей-ниинти организация-ларын күжүн чатыс черге мөөнөп тургаш, бүдүрүлгө айтырыларын шиттирлээ-ринге күжүн калып, кижж факторун идеяныкжидеринге эвээш эвес салдыкшынын кий-рип турарында.

Бо хүннөрдө фабрикада Улуг Октябрын 70 чылою-га алдар болдурган чарыш чарлаттыган. Оңу канчаар чо-рударын тодаргай планы ажаллап кылдыган, партбо-ронуп туралыга чутаалаж-каш бажылаан. Ам бригадалар, эвөөлөр, аны-агы киж-жидер аразында чарыш хай-нышкынын чоруп турар. Кай-мы бригада канчаар ажалла-нын хун бүрү балл айы-биле санап үндүрүп, чарыш экра-нига көргүзүп турар. Күш-ажылчы коллективте чарыш-тын хейге көстү, ажал-чар-лыг болурун хала пардалга-зын дамчыштыр чедип алыры чаңчыл апарган. Чижээ, май 26-да үнгөн хана солунда ху-нуң маалыларын, кичек-нор-малын ажыр кууселзип турар кижжидер-даа, ажал шыгы-дан ооздалан, продукцияны шынары кудулаткан кижжидер-даа деңге чырыдып көр-гүскөн. «Чаңың» шоолугтү илдурулде С. Монгуш, М. Ооржактың брак кылганы даа даараан продукцияны эке кылыры-биле боттарында

10 катал дедир дужаган, М. Чымба, Ч. Тарачина, М. Кыргыстың даараан чамдык хептериниң шынары куду бо-луп турган. В. Түлүш прога-кылгаш, чарышка шаңнал алыр арганың чидирген деп демдегелзэн. Хун бүрү шүдүр-гү ажаллап, нормалын ажыр кууселзип турарлар эвээш эвес. Чижээ, И. Ховалыг, У. Куу-лар, Ч. Кол, И. Чекаева, И. Шымыр болгаш өскөдөр-даа.

Ам коллектив ажал-агымын чорударын чаа арганыче киреринге белеткенип турар. Ычангаш чаа дериг-херексе-лер-биле чегеселениринде аны-гыла, ажаа калдарын белет-кээр, оларын билг-мөгө-жилеп белдери чутула черин эгелзеп турар. Чокта чаа ад-министрация партия организа-циязы-биле казы инженер-тех-никтиг ажалдакчылар орту-зунга аттестацияны эрттирген, кижжидерин чаа байдалга ажаллап шыдаар, шыдавын, сеткял-хон талазы-биле бе-лен, белен эвезин хылап көр-гөн. Аттестация үзгөндө адми-нистрацияны ажалды органи-застан турарында бар четпес-тер база көзүлгөн, чаартылга-ларын кылып болурун арга-лары илеретинген, кижжидер арга-сумелерин калып, чаа са-налдарын киргелззэн. Чижээ, Н. Кокуспаева даараныкчы-ларын хун нормалын куусет-пейн бажынын чылдагаларын тодаралды көөр ажалды бодууну хуула чогаалдыкы планында кирген. Ыдыг чи-жестеря хейпү кирип болур.

Аттестацияны түнелде ийи кижжик албан-дужаалын бе-диктеп, ийи кижжик шалы-нын алды ай хуусаада казан, бир кижжик ажалында дүтүш-нөс болганы дээш хостаян. Ат-тестация кижжидерин ажалга харымсалганы, бот-боттары-нын аразында негелденин бе-диктеп, чогаалдык бодалдар-ын тавылдырган.

Ол күш-ажылчы коллектив-те ажалды организастап ту-рарында база бир чаа чүтү болза, ажал хунуңуң чурмуу тиртиртары. Ол дээрже ажал-чыларын бир ажал хунуң эртеңас кечжээ чедир долу-зу-биле жайгаарп көргөш, оң бижилгезин чорудары-дыр. Чи-жээ, эртең ажиң 25-те № 3 бригаданың долу ажал хуну-нун чурмуу тиртирганын түнелди мындай болган: брига-да машина септелгенине 94 минута, 5 секунда, хендир болгаш рулоннар солугуруна 177 минута, херекселдер аай-лаарында 29 минута, 11 секун-да, бракты катал эле кылы-рында 37 минута чидирген. Ажал хунуңуң чурмуу тир-тиртары, оң түнелди коллек-тивтиң хуралыга сайгарып чу-гаалжып кижжидерин дериг-херекселдерге, материалдарга ээ-харымсалгалыг, үеи кам-нап билер чорукка кижжидер.

Фабриканың партия органи-зациязы кижжидер ортузунда бо болгаш моон-даа эске ажал-дарын чорудуп, чогаалдык дидзшкенин кылып, ботта-рынын иштиң куралдарына дилеп тып, кижж бүрүзүнүң эле тургустунушкунга туру-жун тыгарыга ийи бажың орадалжып, чамдык эки ажал-дарын кылып турар-дыр деп түнелте кээп болур-дур.

Экономиктиг быраларны долу ажыглаар дээш

ШЫНАР ДЭЭШ ХАРЫЫСАЛГА

Чонкун хереглеа барааны-рын шынары экижидер, оң ассортментизин калбар-тыр дээрже, кижжик амыл-рал-чуртталганың материал-дыг болгаш культура байла-дарын экижидер-биле хол-баалыг чутула айтырыг бо-лур.

Шынар айтырым канчаар чедип алыр арганы берип ту-рарын директорунуң шынар талазы-биле оралакчысы Л. И. Крапивина демдегелди. Брак болдурган дээш бригада тө-вөленине хемчөө ап, шаңна-лын казып турар.

Дааранылга пегиниң контро-лерлары белен продукцияны хынарында, оң сорттарын тодаралдырында алгыла, бра-кты баш удур болдурбас чо-рулга-биле операциялар аразы-нын контролор чоокта чаа ажаллап эгелзөө. Даараныкчы-н бүрүзүнүң машрут арнылаз кылган операциянын номың бижип кээр. Кымың чы-рысалга чок ажаллааны оон илереп кээр. Шаңнала, план кууселзгенин дээп турар бол-ганда, кижж бүрүзү оңу бол-дурбас дээш кызып ажалдаар апаар.

Фабрикада тускал шынар комиссарларын тургускаан. Оң кечигуниери бөлүктөргө үстүп алган, продукцияны бүдүрүп турар үеде рейдлерин доктаа-мал чорудуп келген. Улусу контроль бөлүктөрүн үш бри-гада, быжып-беткээр пекте тургускаан. Олар шынаран аны-гы план кууселзине, камнал-га чурмуун, чаа техниканы болгаш технологияны неперде-лип турарын — шынарга ма-гадмал берип турар бүгү-ле ажалдарын контрольга алган. «Комсомолчу прожектор» шы-ның шынар дээш демиселге кияриштыр турар. Комиссия, улусту контроль бөлүтү «Чан-ныктарын», ажалдаар шактын фототырттырылганың хана солугунарын тудуруп турар.

Шынар дээш кижж бүрүзү-нүң харымсалганы бедидер талазы-биле комплекстиг хем-чегерин ап эгелзөө соолаа, көргүзүлгө экижизөө. Эле кы-лымшкын чокка даараарын

чедип алыр арганы берип ту-рарын директорунуң шынар талазы-биле оралакчысы Л. И. Крапивина демдегелди. Брак болдурган дээш бригада тө-вөленине хемчөө ап, шаңна-лын казып турар.

Дааранылга пегиниң контро-лерлары белен продукцияны хынарында, оң сорттарын тодаралдырында алгыла, бра-кты баш удур болдурбас чо-рулга-биле операциялар аразы-нын контролор чоокта чаа ажаллап эгелзөө. Даараныкчы-н бүрүзүнүң машрут арнылаз кылган операциянын номың бижип кээр. Кымың чы-рысалга чок ажаллааны оон илереп кээр. Шаңнала, план кууселзгенин дээп турар бол-ганда, кижж бүрүзү оңу бол-дурбас дээш кызып ажалдаар апаар.

Фабрикада тускал шынар комиссарларын тургускаан. Оң кечигуниери бөлүктөргө үстүп алган, продукцияны бүдүрүп турар үеде рейдлерин доктаа-мал чорудуп келген. Улусу контроль бөлүктөрүн үш бри-гада, быжып-беткээр пекте тургускаан. Олар шынаран аны-гы план кууселзине, камнал-га чурмуун, чаа техниканы болгаш технологияны неперде-лип турарын — шынарга ма-гадмал берип турар бүгү-ле ажалдарын контрольга алган. «Комсомолчу прожектор» шы-ның шынар дээш демиселге кияриштыр турар. Комиссия, улусту контроль бөлүтү «Чан-ныктарын», ажалдаар шактын фототырттырылганың хана солугунарын тудуруп турар.

Шынар дээш кижж бүрүзү-нүң харымсалганы бедидер талазы-биле комплекстиг хем-чегерин ап эгелзөө соолаа, көргүзүлгө экижизөө. Эле кы-лымшкын чокка даараарын

95,8 хуу кылдыр планизаа болза, апрельде 96 хуу болган. А «Н» индекситг продукцияны планда ажыр 14 муң рубльге даараан. Плате аймааның 85 хуузуңуң моделин чараткан. Нантала-биле он тос модел-лерин оңуң каарткан, оларын иштинде индекситг үш «Н» кымылдарын бүтүргөн. Сорт талазы-биле беш айлар-нын планы куусетинген.

Чыл эгезинде тура, брак дээш салгы организацияларын-дан дедир эгелзеп болбаш. Курхайлаар лаборатория-нын хынары 959 кымыл-ларын 28 кирези эзе нинти про-дукцияны 3 хууу брактат-тырган. Эртең чылын ол 7 хуу турган. Мурнуку чыл-биле деңгээрге, эле кылымшкын чок продукцияны бүдүрер план кууселзине 2,2 хуу өскөн.

Бүдүрүлгениң хергелеччи-биле харылааны тудуп турар салгы организацияларын ажал-чалычларының болгаш салып алыччыларын үелелин борта кирип көрзөлинер.

«Саян» универмагтың това-роведи Т. Б. БАИР:

— Пестуң оң-чүзүңдөн эгелзеш, хептиң моделинге че-дир бүдүрүлгө-биле баш бурун-гаар дугуружуп, керээ бугура ажаллап турар бис. Фабрика-нын продукцияны үр болбайн салып алыччыларын холуче кирип турар. Соолуг моделиң модальерин бис чүтле ийи хун саттымыс. Артыныч пест-терден даараан кунья ар-жылдарын дораан арылды-рышкан.

Плателерин, халаттарын улус атыг алыр. Делгелгес артың турарлары 68—70 раз-мерит улут плателер-дыр. Фаруктарын өртзө аар

болгаш модели эрги болганын-дан шоолут шыкчегейи турар. Хевенитг херектештерин ка-ра өңүтүн эки алыр болган. Чоорун, сыртың хатпарың ак өңүтүн саарып чалып турар бис. Оларын хемизили эгел-зип, 90х90 сантиметр чедип турар. Чамалыкта хептиң чаң-гыс размерин хей-биле чору-дуптарга, бис эгелзип-даа тур-дубуз. Декада айы-биле эвес, чүтле ай төңүзүлгө про-дукция чорудуп турары салгы ажалында таарымча чок.

№ 16 үдестүр бараанын маагизиниң улут товароведи О. О. МОНГУШ:

— Фабрика-биле харылаа-выс эки. Садым алыччыларын санал-оноалы айтырып, ону бүдүрүлгөге чылдагып турар бис. Артынга өөктээр ха-латтарга эки үелелден берип турар. Ычанга-даа улут раз-мерлерин херээ тур, хаажы-

РЕДАКЦИЯДАН:

Фабриканың администрациязы, партия организациязы ажалга дүргөдзшкенин, эле тургустунушкуну чедип алыр, кижжидерин күжүн, утаан-бодалын планын оналдаарын кууселзирине, күш-ажылдык бүдүрүчүлүүн бедидерине мөөнөп дээш чамдык ажалдаарын кылып чорудуп турар.

Ычанга-даа ажалды шың организастаарында, кижжидер ажалдаарына таарымчалыг байдалга тургузарында, амы-дыралды социал айтырыларын шиттирлээринде ам-лаа хей четпестер бар. Бүдүрүлгениң унактоттары, хестери, бригадалары ам-лаа элчегел ажалдаарын арганын шигээ-диң албаан, дериг-херекселдер эркижириң, ону солугуру оо-жум чоруп турар. Ажалчыларын мергелж бедидерин айтырым четпес тургустунган, продукциянын шынары амгы негелдеге четпес, фабриканың кылганы чамдык хептерин са-дып алыччылар албайн баар таварылгалар бар. Ажалчылар чурттаар бажың-биле чедир хандырттырмаан, 120 ажал кижж бажың эвээжөөдө турар, соолуг чылдарда оларын бажың-биле хандырттырарын аргалары көзүлбейн турар. Кижж факто-рун идеяныкжидерин чутула аргаларын бижээ — поли-тиктиг, экономикактиг өөредилгени четпес организастап турар. Ычангаш фабриканың администрациязы, партия организа-циязы бо болгаш оон-даа эске четпестерин өөренип көрүп, амгы эле тургустунушкунуң чутула айтырыларын дары шиттирлээрин чедип алыр ужурут.

Бо артынын материалдарын А. Ховалыг, Б. Седен-Хуурак, О. Охемчик (фото) белеткзэн.

ФАБРИКА АЖЫЛ ҮЗИНДЕ

СУГ КАНЧАП БААРЫЛ?

Ленинградтың суг курлаавыр-дарынын талазы-биле эртем-деннииниң саананы-биле алдыр, бо муң чылдың төңү-дүгө чедир бистин чуртууска суг хергелели бүдүн чартык катан өзөр болгаш чылда 650 куб километр чедер. Ол дээр-ге бистин бүгү хемияныстың чылда агар сууруң 13 хуузу дээр. Моон алгаш көөргө, улук ажыл-агыйыңа суг «ажы» болбас-даа шыкш. Ыччаа-жок тускай эртемчилер суг чедиишенин дугайың улам дүктөр-биле, дарый-дарый чу-гаалар турар.

Улам нарыдап турар бо айтыргың кол утказы ния-тиз-биле суг чедиишениңде эвес, а девишээр аайы-биле оң таарымча чок, дески эвес бооп турарында — деп, сура-лыг специалист, Курчунниң ги-дрология институтунуң ажил-дакчысы, профессор А. Соко-лов чуталганың: «Сугнуң че-дишес бооп турар черлери оң эсүлүт-ла херектик черлери болдур ийин. Оң кол херге-лелди чери муруну талаа, үлүстүр болгаш көзүң ажал-агый сайырдалыг черлер. Де-вишээрлери үлүстүр болгаш чуртталга талазы-биле улам шийгээлин турары суг курла-авырларын эвээжилеп турар. Маана холбоштур мындай чуталг айтыр арык эвес, бир-эвес дараадында суксай бергеш база хергелээр болгай

бис деп чүвени утайн, ажил турар кудуу-усту бокалдар-бын турар турган болуу-ууса, дус чок суглар дыкка үр уеде ажылгатынар ийик. Мындай бир чүлү база бар. Шаанда көдөргө бир өг-бүлө хонукта кыш-ла хууму иштиң чурттагызыңа хонукта чүс-чүс лүр суг иеттенир. Үш миллион чурттагыңың үлүстүр төлү уут хоорай чыл-да 2 миллиард кубометр суг ажылгаар.

Моон алгаш көөргө, үлү-үлүт үлүстүр төнөрүнүн тыя-лыг келген дус чок сугну кайгычкы хай ажылгаарыңа чедир турар — деп, эртем-ден түнелди.

Дэг баштарыңа менчилерде, бөмбүрүктүн полостарында мөөңөсөөн сугларын ажаллап болур хары. Азы — муң-мун чылдарда чыгып келген чер иштиниң далайларың база ажылгап болгай. Ыччаа-жок бо курлаавырларже халаап, ке-лэр үениң салгалдарыңаң «эвээлге» чурттаары канчаа тааржыр бооп.

Чуртунуң экономикаының иттир-ишканың, коммунал ачы-дузунуң хөгжүдүлгө, көдө-ажыл-агыйыңа чаз өзү-биле чо-рудары суг курлаавырлары-биле сырый холбоозлук чүе болгонда, оларын камнаар хе-бир-эвес дараадында суксай бергеш база хергелээр болгай

СЭТА-ның фотохо-никасы.

ЧУРУМКАРДА: биот-роник эртем ишчи-лелериниң автоматчыл-

чип ажылгаарыңа уталанган хемчеглерге чарыдап турар ачка-хергеңиң нияти бойдус камгалагының хемчеглеринге капитал салымшыкыңарың дөрттүн үш кезини ажал турары-даа чөптү. Оң ачызыңа да бокалган, дилгир сугларын төгөр эрткен беш чылда 30 ажыг хуу эвээжээр. Ол чорук Волга, Москва, Днепр, Дон, Кама шыкш хемияның бай-алың дыкка экижидеринге че-дирген. Кара, Азов, Балтий болгаш Каспий далайларың суу азын арыг апарган. Дус чок сугларын мөөңөчкелери болур суг хөөлөктериниң чо-гунга ажаллап эгезин чамдык целлолоза-свазын бүдүрүлгө-лөр ажалдапс дугайыңа тускай докталаарын партия болгаш казак хүлээп алган болгай.

СЭТА-ның фотохо-никасы.

ЧУРУМКАРДА: биот-роник эртем ишчи-лелериниң автоматчыл-

Суг курлаавырларын камга-лаарыңа амгы уеде чаз элек-троник дериглер, саалга ма-шиналары ажылгатынып эге-лээр.

Моон алгаш көөргө, дус чок суг дөстөрүнүн арыг болуру ниятиз-биле кижи төрөлтөгө-ге эң чидиг айтыргыларың бирээзи кылдыр тургустунган. Эртемниң болгаш техниканың депшигезиң ажылгап сугларын чүс хуу арыглаттыңарын хандыр-лаа болза, суг «ажы-ны» айтырымы чүлө соң-гаарлар дээрден башка че-дир шийирелеш шылаас. А-оңу шийирелештиң оңуу чылгыс: сугту камыг ажыл-гаары, суг ажылгаас техноло-гияларже шийирелеш болур.

Н. КРУПНИК, СЭТА-ның корр. Ленинград.

ТОДАРГАЙ УГЛАНЫШКЫНЫҢ АЖЫЛДАР

Долгандыр турар бойдус камгалагының айтырымы амгы уеде бир эң кол айтыргылар-ның бирээзи апарган. Ки-жи төрөлтөгөңиң мурунда турар турар яны-бүрү нарын айтыргыларың аразында бой-дус курлаавырларын өң ажыл-гаарының, катал тургузары-ның болгаш камгалап каала-дарың айтырымы болуунуң ужу-утказының талазы-биле тайбың, боо-чепсектерин бүт-түрүң дүжүрүң дүш дөм-сөлдүң соода чоруну турар.

Бистин чуртууска бойдус камгалагы чүлө курчунуң чогуур органының салым-салымшыкы эвес, а хары бүгү улустун, хамааты бүт-түрүн сагыш салымшыкы кылдыр хүлээп көрдүгөн. Бистин чуртууска бойдус камгалагының калбак хай-ни-ти ажал-чорудуулазың эге-зи Совет эрге-чагырганың баш-тайгы чылдарында В. И. Ле-нинниң инициативы-биле салдырган. Бүгү-россияның бойдус камгалагының ния-ти 1924 чылда тургустун-ган болгаш ол 60 ажыг чыл-дарың дүргүзүңа болуунуң чагай дээрн чөптөгү күт-сө-дүп келген. Бистин респу-бликаның бойдус камгалаа ния-ти-лениң өвүсүлди болукун ту-релениң 55 муң кижиги тур-ларың болгаш бойдустуң ажал-агый «Ишктерин хаара тудур турар.

Нияти-лелдиң кол сорулга-ларың бирээзи болза, бойдус камгалагының арга-хемчег-лери чылда чыкка сайырдайгың турар пропагандазы болур. Ам-гы уеде бойдус камгалаа ния-ти-лениң пропагандазы база бир чутула сорулгагы апарган. Ол дээр-ге чоңга экологтут билигдериң бээр, хары-даа экологтут ки-жи-диге болур, чүте дээр-ге бо хүнде кижияң бойдуска салдыр, алаа оң хамаары-лазы дыкка улук ужу-дүзүлгө айтыр. Ам кижияң бойдус-ка хамаарылазыңа ол бөгү, дарты калдык болуру хамаар-лык турар. Ыччаа-жок бойдус камгалагының нияти-лел арга-арыг, чер, суг, дилгир амгы-ла болгаш үнүш аймаа кижи бүрүзүңе чүлө күп-ажылдыг чөптө, дымшанга чери бо-лур эвес, а хары Төрүз чур-туунуң кезик-чамдыг, энерелгит бойдус байлаа, ол дээр бис шуптуусу амгы база келер салгалдарың мурунуга ха-рысчалыгы бис деп чүвеге кижияңың кызымың турар.

Тываның бойдус байлаа улук курлаавырлыг болгаш яны-бүрү талаагы, Нияти-лелдиң органыңа хай-ни-тиңиң дөртүңүң дүжүктүрүң бед-

деряче, сугта, хатка алыскай черлери катал тургузарыңа уталанган ажалгаарже хаара ту-дарыңа утуун кирип, эрткен чылың 179 гектар үрөгөн че-рлери ажалгаа катал ки-ришкен. Бөреникчилерин бү-дүрүлгө бригадаларыңа уру-дур көдө ажыл-агыйың бү-дүрүлгө ажалдарыңа чанчыл-дарың, алырдыңа аңгыда бой-дус, оң курлаавырларыңа хумгалыг, камналыгы болу-рунга кижияңың турарлар.

Нияти-лелдиң тус-тот органыңа, кижияңың партия-ның болгаш казактың док-таалдарың күтсөдүр, бойдус камгалагының дугайыңа хоойлужулганың сагып тур-ары дээр хай-ни-ти көнтро-лю боттадыларыңа үлүгү калды, бойдус камгалагының практиктиг херектеринде ки-рип турар.

1986 чылдың сентябрыда Мо-сква эркен Бүгү-россияның бойдус камгалаа нияти-лелдиң VIII съезиде бистин рес-публиканың суг камгалагының бокалдарыңың тала-зы-биле улук чөптөстөр барып шүтүмүдүң. Оортан бээр бо айтыр талазы-биле сайга-лыгы кылды, элзи хемчег-лери боттадырып келген.

Тываның электри чөткелери-ге, «Тыва кобальт» комбинатка база эске-даа бүдүрүлгөсү суг камгалагының хемчеглери ап чорутканың соода бү-дүрүлгө чорудууга арыг суг-ну ажылгаары 700 муң ажыг кубометрге кызырылган. «Ту-дур кезектер» комбинатта сугу катан элдер суг-арыгал дериглери ажалла-да кириген. Тываның электри чөткелериңе арыгал деригле-риниң ийги элчээр ажаллап эгезээр. Шагаан-Арыг хоорайда арыгал дериглериң ажаллаа экижээр.

«Атмосфера агаарының кам-галагының дугайыңа хоойлу-жуулагың сагырыңың тала-зы-биле» Тыва АССР-ниң Дээ-ли Советиниң Президиумунуң докталаагы дүштүрү ила-ны Кызыл хоорайда агаар камгалагының талазы-биле боттут хемчеглер кылдыны келген. Соолгу түң чылда 36 котельняны хагалган, ол чорук хоорайың төп кезиниң агаары элзи арыг болдурунга салдарлыг болган.

Оң-биле хергелештир чедир шийирелештиңе турар ай-тыргылар хай. Кызыл-Маж-

лыктын, Кызылдың эът комби-наттарының, Элегес-Аксының хама матералдар заводунуң, «Тыва дөгү» комбинаттың арыгал дериглери шут ажыл-гаарыңа ийикле багыт ажылгаар кезээр. «Көк-Тей» совхозуң хама өстүрер комплексиңиң канализация чөткелериниң арыгал дериглериңиң тудуу 1986 чылда көчүт оожум тем-пиги түттүмү келген. Ол ту-дурга көрдүгөн хөрөгүң чүлө 55 хуу шийгээлтиген.

Агаарже хоралыг бүдүм-лери үндүрери ам-даа шы-гы айтыр бооп артышаан. Дык хай котельнялар ху-лайба, арыгалчылары чок, а бардарың чамдыгың багыт ажаллап турар. Оң хаара-зы-биле кышкы уеде агаарың ышталыры улук бооп арты-шаан.

Ол шыкш бугурулгө, тудур артыңың, бөгүн төсө черлериң айтыр бисте мич-чага чедир шийирелешти-мөө. Күзүн-не чериге бок төсө чоруктар ам-даа бар. Оң хааразы-биле дыкка улук девишээр кижи көөр арга чок, дөң-дөң чорук болган чыкылган. Оң-биле херге-лештир кижияң кысканы ой-гарлар база көүдөп турар. Элеия, дөй болгаш эске-даа тудур материалдары алырда кылды, кайың-даа чөптөсчөл чокка чери ойгарлап, кызып туруп бээр таварылгалар уу-т-каттырмаан. Бо болгаш эске-даа бойдуска хайры чок ажаллашыңага уду бойдус камгалагының органыңа, кижияңың ишкелерин демишээр, партия, совет, ажал-агый органың мурунуга айтыргыларын тургузар ужурут.

Бойдус камгалагының ния-ти-лелдиң органыңа улук күш. Республиканың бү-дүрүлгөсүңде, органыңа-ларында, ажал-агыйларында 393 аге органыңа нияти-лелдиң 13 район, бир хоорай ор-ганыңаарың составында кирип турар, үлүстүрүң, кө-дө ажыл-агыйың, эске-даа адырларың 400 бүдүрүлгө органыңаары коллективте кижигү бооп бактаап кирген. Бо улук күш улам ишкелгит, улам шудуру ажылдар бо-ла, бойдус камгалагының хем-чеглери боттадыларыңа партия, совет органыңа иде-лелди дузалачылар болур.

О. ПРИДАНОВА, Бүгү-элексиң бойдус камгалаа нияти-лелдиң республика чөткелериниң харысчалыгы секретари.

БИОТРОН АЖЫЛДАП ТУР

Молаа ССР-ниң Эр-темир Коммунист партиясы чамдык экологтут ге-нетиканың институтуңа академиктер эртем ала-баа черлеринге, адыр-лар аайы-биле эртем-шынчыл институт-тарыңа, дээди өөрелгит черлеринге эртем-шын-чыл ажалдарыңа ажал-лаар биотрон деп эр-тем-техниктиг комплек-сти чогаалдып тургускап. Биотрон яны-бүрү би-ологтут тургузулганың мөдө-лелери чым, сайга-рып турар. Оң дуза-зы-биле дилгир орга-низмиңиң яны-бүрү байдалдарга өзүп, сай-зыраарың дугайыңа үр хуусаалыг шийи-лелери чорудуп бо-лур. Үнүштериниң аңгы аңгы байдалдарга таар-жыл, өзүп үнүштерин аргаларың ол база ший-чиле болур.

ЧУРУМКАРДА: биот-роник эртем ишчи-лелериниң автоматчыл-

ХҮРЭЭЛЕННИ АРЫГЛАП ТУРАР

ПЕКИН, (СЭТА). Кы-заттың Коммунист партиясы чурумчулар талазы-биле чо-руткан ажылдыг түнелел-де, чоотка чаз болуп эрткен Бүткүл чуталашкан. Алгаа ККП Т.К.Чингис секре-тарияны хүлээлгениң күтсө-дүп турар Чжао Цзыян бол-гаш ККП-ны чурумчулары харылаар талазы-биле төп комиссияның дарганың док-таал оралкыны Бо Ибо чүе чуталашкан.

Чүе категорияның кижиле-ринге хамаарыштыр ККП-ның ап чорукта хемчеглери-ниң дугайыңа хуралга кыл-дың чамдык түнелелерин дугайың «Жэньминь жибао» солун амыктанган. «Культура революциясы» деп алаар тү-нелениң үнелени яны-бүрү үл-гөдешкиңиңиң кылды, кы-жилери эттен-суп тургал бол-гаш «Чөткөшкениң» ол тө-нелде эрге-дужаал чедип ап турган кижилери Кызатта чүе категорияның кижилери» деп алаар турар.

Чурумчулганың эгезинде бээр чүе категорияның кижилери-биле холбошкан 400 муң херекти сайгарган. Чу-румчулганың эгезинде бээр чүе категорияның кижилери-ниң саныга кирген 5449 киж-ияң болгаш улук частыг-лар кылган 43 муң 74 кижия-ны партиядан «аштап» үн-дүргөн.

ККП-ниң кижигиңиңиң ка-лаа буртуктурган үеде 33 муң 896 кижияң партия ке-ри-жигиңиңиң үлүгүсө болгаш 90 муң 69 кижияң «ККП ке-ри-жигиңиңиң» бүрткөвөөн. 184 муң 71 кижияң яны-бүрү хемчегин хүлээткен.

«Культура революциясы» хамаарышкан эң хай херекти Гузис-Жуан автономут ра-йонга сайгарган хуралда демделгээр.

Венга ужуражыкының ажалдып турган үеде оларын

КЫЗЫГААРДА БАЙДАЛ

ХАНОЙ. «Тайландың де-вискээрине Кампучияда де-лип келген хамааттарыңа ла-герия Вьетнам ийи хүн бу-рунгаара кара өжөгсөөн боо-лаа» дээр дугайыңа Таи-ландың чепсектиг күштери-ниң төлөөлөкчисиң бадит-кашкымың буруу шапкан ме-делелди Вьетнамның инфор-мация агентлиги кылган Ындыг бадыткашкыңа до-луу-биле меге болгаш багай сорулга-биле кылган чүлү бо-лур деп, ВИА опзалап айт-кан.

ПНОМПЕНЬ. Кампучияны СПК агентлигиңиң меделе-линде, Кампучияның казаның болгаш үлүстүр респу-бликаның кызыгарында Таи-ландың талазында док-таал кылдып турар өш-көжөңиң хөдөлүшкениң сагыш човаашкың болдурунлай кызыгарларың үрээр

турар деп айткан. Боо-чөп-сектиг чөткөшкениңиңиң чо-рудуп, Пол-Поттун дээрбич бөлүктөрүн болгаш Таи-ландың хоргалды берген эске-даа кхмер реакционерлериң Кампучияга уду үнүшкү-нериң деткивишаан, Бангкок эрге-чагыргалар Кампучия Улус Республикасың кызы-гаарларында байдалды чыд-ландырып турар.

Сөөлү айларыңа дүргүзү-ла Таиландың артиллерия-зы Кампучияны девишээр херек кырында хүн буру боо-лап турган. Чүлө сөөлү ай иштине кызыгар чогуунуң ажал-агыйларыңа улук чыл-дырың чедир, кампучий че-риге 20 муң снарядтарың бол-гаш минералың боолган. Та-иланда шериг самолёттарың болгаш судноларың рес-публиканың агаар болгаш да-кызыгарларың үрээр

(СЭТА).

ДЕПАРТАМЕНТИНИҢ ХЕМЧЕГЛЕРИ

ВАШИНГТОН. Вашингтон-да социалист чурттарың массалыг информацияның чөп-сектериниң төлөөлөкчиси хам-марыштыр АКШ-тың күрле-партаментизиниң ийги кә-рушкүнтүң хемчеглери июнь 1-ден эгезеп күштүг болу бер-ген. Курдепартаментиниң шийириниң өзүгөрү ол чурттар-да келген журналистер оң прес-кандидаты кирип док-таалма эртерилгениң оскунган болгаш АКШ-тың аштыкы политика талазы-биле ведом-ствоуңа баштай дүргүзү-алган база оң ажалдашкы-лаа үлүсүн алган барып бо-лур. Америка албан-дузалдыг кижилер ол хемчеглери «айымал чок чорукту быжыг-лаар болал-биле» кылган хем-чеглер деп тайылбырлаанар.

Оң-биле хоойлужу кур-департаментиниң чамгыга тө-лөөлөкчиси журналистер Европада айымал чок чорук болгаш кады ажалдашкы талазы-биле комиссияның дар-газыга, курдепартаментиниң аналдыг корреспондентилер ассоциацияның президентиле, Вашингтонда аштыкы корреспондентилер ассоциация-ның президентизинге чага-ан эрткен меделда чоруктан. «Бистин нияти бодалыс-биле алдыр, чаз дүрүмүр журна-листтерин ажалын кичигидер болгаш оларга информация чып алдырды дузалашкы баш уду чорук турар Хель-синкиге болган көүлө дура-дың түнел ашкының чүл-дери-биле шутт удурыныш-как АКШ-тың курдепартамент-изиниң хемчеглери ажалы-биле ийги чорукшунуң деп санай турар бис». Болуунуң шийиринде курдепартамент журналистериниң «ботта-ры» төлөтүп эвес ап чорук-рун элзэртти айтпн турар, ынчалза-даа амгы үеде чедир оң чыгыс-даа бадыткашкы-ның биске көргүзүң» деп ол чагаада айткан.

Социалист чурттарың журналистеринге хамаарыш-тыр ийги көрүшкүңүң хөдөл-шкениң Американың тода-рай бөлүктөрүниң Варшава Ке-рээниң кижикчилериңиң куру-нелер-биле харылааларың ки-жилеринге чорудууга ший-тирлешкениң чүтүзүң нияти утланышкыңа илерелди тур-ар.

ПАРИЖ. СЭТА-ның коррес-пондентизини Никита Ермаков-туң дамчытканы болза: Ба-рың Европа эвилелениң (БЕЗ-ниң) — Барың Евро-паның чедир чурттарыңиң ше-риг-политиктиг бөлүңүн ас-самблеяның 33-ку сессиязы-нда ажалтыган. Оң ажалы-нда Бельгияны, Велико-британияны, Италияны, Люк-сембургту, Нидерландың Франкфурт болгаш ГФР-ниң парламентарийлери кижиги турар.

Сессия үнелени болур ук эвилелдин шериг талазы-биле ажал-чорудууга илерелди кижилериниң айтыргыларын чу-галашкы көөр. Ол сорулга-лыңа БЕЗ-ниң кижикчилери күрелериниң болгаш казак-тарын башкыларың кир-

ПАРЛАМЕНТ СОҢУЛДАЗЫНГА

Бо чылдың март айында эгезиле Италияга чазак кри-зис үргүлчүлөп келгениңиң түнелениде хуусаа бетинде парламент соңулааларын чо-рудур ужуз таварышкан. Соң-гулаалар июнь 14-15 күнө-ринде болур.

Ол соңулааларга боттары-ны кандидатыңа бадала-дып алыр дээр демисел чур-тун тус-тус партияларың аразында чидилген. Моон мурунда чазак баштал тур-ган социалист болгаш хон-гиз-демократия партиялар соңулаа мурунуга каттыш-кан блогун тургузар деп ту-рар.

(СЭТА).

МЕДЕГЛЕЛ

РИМ. Совет Эвилел, оң удурулганың делегей арпа-лаагы бугура ажалы чок чө-рукту болгаш тайышкы чөд-ди алырыңе уталанган поли-тиканы чорудуп турар. Деле-гей боо-чөптөсө эвес, хары оң ойталаарыңа, чүтүн-ла мурундаа ядролот боо-чөптөсө-төн ойталаарыңа дагыган ту-рары дээр Совет Эвилелде туржуп турар деп, Италияның Коммунист партияның чыгыне секретари Алессандро Натта меделгээр. Чуртка июль 14-15-те парламентте ху-саа бетинде болур соңула-ларга тураскаткан парлам-та конференцияны ол чүе чу-галашкан. Кандид-бир бөлүккө, кызыл-бир чыгыс чуртка айымал чок чорук турбас. Ыччаа хамдык-даа эстрате-гик камгалап инициатива, кызыл-да «космос камгала-ла» инициатива камгалаа бо-луп шыдаас деп, итали ко-ммунистерин удуруткучу де-мелгээр.

О. БОРАШ.

МОДАДА ӨННЕР, ХЕВИРЛЕР

Сөөдү теле мода өзүтээр даараттыгын идик-хеп көтүрү. Херэжөн-дээ, эр-дээ аягы көрүштү, чараш кылдыр, моданын негиздеринге дүштүр кеттирерин күзүр. Кызыл хоорайла, республика-ла районнарыда тараш кеттиген кийилер бо-ла таваржыр. Кийиле, буту-ла чүтө чараш болур жүрү-дүт, ары-шырай, кеткен хе-ви, сеткил-бодала-дээ деп унут орус чогаалчы А. П. Нексов чуугаала. Шынып-ла, бедунга таарыштыр аянып,

чараш кеттиген кийилерин көрүш, кийинчи сеткил ха-нар. Кызыла «Чечек» ателье-зин-де шенелде шек бар. Оон аял-лаачылар анык кыс-тар. Оларын аялын хай-лаарал көрөгө солун. Болон-ган-дээ, шынып туткан-дээ, сүмөтшкен-дээ турарлар.

руж, лашканыры улут, калбак. А юбка, платеринин узуну кийинчи болуун күзүл-биле болур, шылда-дээ херэ-жөн кийилерге узуну мода ортузунга чедир хемчээл-диг хептер эл таарымчалыг. Мола орус кызыгаалайы турар. Бистиң пектиң хүлээлгези янып-бүтү мода өзүтээр хе-

ӨӨРЕНИРИНЧЕ, АЖЫЛДААРЫНЧЕ ЧАЛАП ТУР

Саратовтун Ю. А. Гагарин аттыг индустриал-башкылаа техникумунга

дараазында мергежилдерге — күш-ажыл бо-лаш черчене башкы, бугу-руде өөрчүлгөдөн мастер-лери — сүртүлгүлүр хүлээл аларын Тыва АССР-нин Чы-рымдыкшы министрствозу чалап тур. Ортумак школа дооскан кижилерин өөрөп-хуузаа 2 чыл 10 ай.

Беткекел дараазында мергежилдерин баазаына чогуулар: «Металлды кезип турган, ажалдаа кылыр», «Бугуруде дери-херексел-дерин эртеп тургузары бо-лаш селтээр». Дужаар экзаменери: мате-матика (зас-биле), орус дыл болмаш литература (социе-ние). Хулап алган кижилер-ин профтехучилищени сүртү-лгүлүр-биле бир дөмөй өш-шукте-биле халайлар. Кирипкя күзүлгөдөн дараа-зында документтерин болу-га ап алган келер: дооскан эртемниң дугайында доку-мент (боду), күш-ажыл деп-териниң хоолтазы, медицина шыныгылазы, өөрөпкя азы ажалдап турар черинде ха-

документ (боду), ажалдап турар черини администра-циянын, партия (комсомол) органдарынын, профкомун ат салган характеристи-ка, күш-ажыл дептеринде уш-та бижилде (ажылдап тур-рарлар), айттыган хеви, өзүтээр чоруткан бижик (ажыл-агылдардан келер кижилер). № 086/У хевирин медицина шыныгылазы, 3х4 см хемчээлде алды фото-чурук. Билдириникинери июль 15-ке чедир Тыва АССР-нин Агроцетпуркумунун кадрлар болмаш өөрчүлгөдөн черлерини кылдыр хүлээл алыр. Кирипкя экзаменери июль 15-тен 28-ке чедир Тыванын көдээ ажыл-агый техникумунга дужар. Агрономия, ветеринария, зоо

Адресивис: 667000. Кызыл хоорай, Шетиникин болгаш Кравченко кудумчуу, 3

бирлер тургузары. Бо чымы келер чымын хевирлериниң лекчаларын тургузар бис. Кылаган хевирлериниң чес-дер, четпес талаарын бисте тускай чөвүлде хынамчалыг көр. Бир эвес дараал болур, аянып, эки хевир-дир деп чө-вүлө шитпирээр болза, ону минеконерге кедирип каар. Сеткилге таарышкы хевир-ин чыгыкчы шилеп алган, ательеге чагыдып болур. Бир эвес нидиг чагылдар көсөй болза, ол хептерин лекчалар-ын көүдөткөш, бугурудеги шиткээр. Оон аңгыда мода өзүтээр даараттыгын хептериниң чонга чарлап көргүзери-н бааа организастап турар бис. Оон түнчүлде, сагышкын таарышкан хевти дараазы-алыр күзүлгөдөн хай бооп турар — деп, эр улус хевиниң конструктору Галина Виктор-овна Старухина чуугаала.

Чамдык херэжөннөр чогаа-дыкчы сагыш-сеткил, шиткээ долу болган, пенсияларын көйгүзү азы амдырал кылдыр хүлээл көр. Оскелерге бо амдырал сеткил-сагышты доюлдулар, а үшкүлери «олу амдыралдан чарымы» ол кылдыр калдыктардыр хүлээл көр. Чамдыкы алыгыча бо-дуну мергежилге берди-ген, алда хандыкшыдыг херэ-жөннөриниң сагыш-сеткилин, ге ол ар болур. Пенсияге үдүшкүлде, сеткил-сагыш хай-нымыкчының өткөргө, тү-нү канчалаа экпир? Дараазы-нда сүмелерин өөрөпкө көрү-нөр.

Пенсияларын мурунда кыш айлар бетинде, өткөргө чарыгдала алыны хулазын шенелер, ол амыа келер үдө-алыр пенсия акчалыгына чы-жек түң болур. Ол шыкка хүнүнү ажаллаарында хос-талган, бажың ажалыңче шынык киргенин ол-лур деп бодалды, хөвүнү болзаа эки. «Ажылдап турган, кай, калдык чордум, ам артында азырмы апардым» деп анык пенсияларын хомудалы бо-ла эскерер бис. Ол нидиг чорук аарыда эвес, а харын намы-харын келтени ол бо-лур. Эртен орунда турары-

Статистикадан алган көр-гө, делегейде ортума-биле эр улустун дең кези, а херэ-жөннөрин дөрттүң бири таакпылаар. Таакпылаар херэ-жөннөр саны өзүп, мыр-ной анык кыстар анзаа кү-зүлгө-биле чыгып: «Ол-мода-дыр» лижирлер. Сигарета-биле ычмылаары оларга келер үдө кайы хере айымдылгы дээрин анык кыстар билер бе мычта? Чок-ла боор. Оон башка таакпы-лаар херэжөннөр саны дыкы кызырар кий.

Сигарета кийинчи «роман-таакпылаа» аныккан кыстар-пын болган херэжөннөрин эр-иниң мыйа-куу, элекке бырышкып калган, үнүң аяны бир аны. Акылдан таакпы чымы ырааа турар. Таакпын хоразының түлө даштык дөмдө ол. Калык-шыла оон хораз оон-дээ улут.

ЧУРУКТА: пектиң ажал-лаачыларын чогадып тур-гускан хевирлери.

мидалдык совет хевир — социализмниң улут чаалап алышкыны. Эгелээр 14 шак. КУЛЬТУРАНЫН БОЛГАШ ДЫШТАНЫЛГАН ГАСТЕЛЛО АТТЫГ ПАРЫГЫ

Июль 7-дө. Култураның болмаш дыштанылганын Гас-телло аттыг парыгыга «Бере-кэ» байырлаа болур. Оон программизында фонтан ча-нында төлгө театртыккан

актеристика, 3х4 см хемчээл-диг 6 фото-чурук. Шыла-ны өөрчүлгөдөн чөвүлгөдөн биж-жик. Шыламы 4 болмаш 5 дем-дектер-биле доосканлар кире-риниң экзаменери дужаа-вас. Техникумга кирерин күзүл-гөдөн районнарын улус өөр-чүлгөдөн кийилеринге, Чы-рымдыкшы министрствозу-нуң кадрлар кылдыныг кел-лэр.

Телефон № 2-33-92.

1987 чылдың бирги чар-тык чымыла кара болмаш өнүк металлдарын артык-чылар дужаарыңкы план-нык күзүлгөдөн талаа-биле эр-гежөк күтүл хемчелерин ап чорударын албан черлериниң, бугурудегирин болмаш соа-хоотарын удуруткучларыга «Вторчерметни» Кызыл-да участую сагылаарын тур. Эрга демир-лестя докта-дып тургускан хуузааында план өзүтээр чүдүртү чо-ру-лар. Тыва АССР-ниң Чы-рымдыкшы министрствозу ре-визия кылдынып натаалыг болмаш репозор-бугалтерлер-ин ажалче чалап тур. Бистиң адресивис: Телефо-нар 2-33-92, 2-50-50.

редакторун 2-24-63, редакторун оралкычыларын 2-35-24, 2-23-54 харысчалалык секретарының 2-23-35, секретари-на-ның 2-23-35, партия ажалыра болмаш үлөттүр кылдыныгын 2-31-75, пропаганда болмаш совет тургузуг кылды-нын 2-37-13, чаала кылдынып 2-41-27, информация кылдынып 2-20-60, култура кылдынып 2-23-54, көдө-ажыл-агый кылдынып 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун калбей барганда 2-32-75 телефоны доктар.

БЕЖЕННЭН СООНДА

МУНГАРАП БОЛБАС

Беженнээн соонда «бөтө кичээлге» салган калчаар оңу» деп кызыгааламаса эки. Харын бо намында бо-дунуң даштык хевиринче он-за сагыш салып, серек, аны-жыг болурун кызытса чо-гуур. Эттиң кечинге хуи бурда көстүп келер сагыш-ларга кичээлге салбайн, ха-рын нидиг сагыштарын бол-дырбес кылдынып хемчээл алыр. Арың кечин кырытпа-зың эң-не ол арзым — кешти аян кинер кремнер бо-лур. Бидиг кремни кийи бо-ду база белеткен ап болур. 100 грамм сметанага люмин соотуну азын каш дамзы-мын болган дагаа чургазы-нын сарыг чүтүлү немес ал-ган, экилди холуштуралыр. Белеткээ кремни шыл савага хуи көрбөс, серини чергеш-тир. Арынын кечин суук крем-биле аптаарын утпаар.

Дыкка хей херэжөннөр кы-пелде ажалыг ажал кы-пел шылдаавай бергенден сагыш сарык апарып, чааскаанзыр болу бээр. Бил-лаажок селерин амы-ралчы дуржулганыр болмаш билдирер доландыр кийилер-ге херек. Клабтарың болмаш хей-нети органдарың ажал-лаа кийилер, мычкан сеткилдерге таарышпай бар-гылар байдалар чортуу-ттундур бээр.

Херэжөн кийи — амы-ралдык чаякчымы. А таакы-хорын — чаш төдүң эң айымдыг дайзынарын бирээ. Сааттыг херэжөннөр сигаретага хандыкшаанаа улуг когаралга таваржыр. Уруг-дү-жүрү, хей хан төктүшкү-нүн таваржым, алуғ азы четпес-дууду уруг божуп бу-лур. Таакпыдан шытпалы үнөр-хикитиг хоралыг бугу-мелер сааттыг херэжөнниң ханыне, оң шитилде бо-танып чорутуу төлүкө дараа-зын кирер, нерв, чүрө-да-мыр, хан эргилдер система-арын ажалың үрөдөр. Нениң уугу салгаарың кол чүтүл — хромосоманы үрөдөтөр хоралыг бугу-мелер сигарета кийиле бар. Таакпылаар херэ-жөн кийи четпес-дууду төл-төрүп болур. Сааттыг чораш таакпылаар багыт чалчылаа калп шыл-даа херэжөннөрдө олут

Арынын сагыштарын хан-дыг-бир чүтүл-биле болган пудра-биле чаап чидерин се-мелер. Хулап эрттир өңүрү помада-биле эринер чага-нар. Бир эвес бажынар дүгү-бүдүр деп боданыңарга, өңү таарыштыр шилеп алы-рын утпаар. Кара өң кийини кырганылар. Ол шыкан ха-рун эрттир сарыг, кызыл-маар база чырык өңнөрдө чайлаза эки.

Чырык өңүтү -идик-хепти кетсе эки. Кара, көк, кара-но-гаан болган хүрч өңнөр на-зы-хары улгакан кийилерге таарышпас. А харын өң-көк, кызыл-маар, ак, ак-бара, хү-рөк-сарыг өңнөр кийинчи хей-дүрүзү аныккалар Бир эвес селерге кара өң таа-рымчалыг болза, костюмнуң элементтерин чырык өңүтүр пөстөр-биле немел турган даараарын кызыллар.

Ам беженнээн соонда аны-тем дугайында каш сөс. Бир-де дугайында калоризы өзүп аш-темпериниң чырып болааа чүтүл. Биллаажок мага-боттун витаминерге, минералдыг дустарга, белок-тарга болмаш үстөргө херэг-лелин уттуу болбас. Бичан-гаш кайы аш-темин шилеп ап тура, организмге чүтүл бугу-мелдерини көрү артык эмес. Аргалык-ла болза, чы-мес болган ногаа айыаа эл-бек кылдыр ажаллаа эки. Сүт болмаш оон белеткен аш-темпериниң рашкага мала-ла кийер алар. Семис эвес балыктарын менюга кийрер

урут төрттүгү азы бо-журда кийке төрттүгүниң-ини баштайгы хүнеринде-ле каш урутуң алу чоруну хей болур. Ие шитиле төлө хо-луду чүдүлгөдөн киреринге никотин шитилет, дам-ыр-ларын чыгылдедир. Бичан-гаш не шитиле төлүң өзү-дөз оожумнаар, чогуур хуу-сада төрттүгүңе урут дууду төрттүгүңе урудаа бениң чык дейлиг болур. Бичан-гаш каш урутуң ылангыч Вит. С витаминерин (таакы-лаар нениң ханында ол дыкы-аргазы кудулар. Бир борбак сигаретага 2 мг никотин, хан бажыныкын белдир-база оон уламында не шит-илде төлүң хан эргилдини кийин баксырлар бугу-мел-дер бар. Таакпылаар сааттыг херэжөн кийиниң ханында утарым газ дыкка хей болур.

ИЮНЬ 5-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

7.00 — Эртеги гимнастика Мультифильм. Музыка. 7.30 — «Уе». 8.15 — «Фламинго» ас-ке-жик эскер. Уран-чечен теле-фильм. 9.25 — «Делегей бол-гон» фильм. 10.00 — 10.10 — Ме-дальер. 16.00 — Медальер. 16.15 — Док. фильм. 16.45 — Л. Лондонун мадырлары ак-кылда. «Ак азы». Уран-чечен фильм. 18.15 — «Агроцетпур» Биринчи болган дугаа. 18.45 — Бугу делегей. 19.00 — Мульти-фильм. «Ноган ажалыг», «Көндүлгө». 19.35 — ТТ-ниң акылдаа бир дугаар. «Сая-гажык». Уран-чечен фильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Сент-П-ла шөл». Уран-чечен теле-фильм баштайгы көргүзү. 1-ги, 2-ги сериялар. 00.00 — 00.15 — Бугу делегей.

ИИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

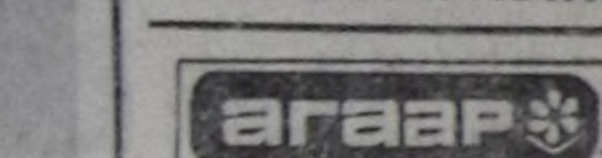
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.20 — «Бистиң соңгаларымыз чырык». Эрте-таймырмы фильмни баштайгы көргүзү. 8.45 — Азынчи школа. 9.15 — Боду таанылар. 9.45 — Урулуга кыска хемчээлди уран-чечен телефильмин баш-тайгы көргүзү. «Телефон-биле үш төгө». 10.10 — КТ. Курло-мын млар». Фильм-кошерт. 10.30 — «Хууда» харысчал-ла. Док. телефильмин баш-тайгы көргүзү. 11.00 — Агил-дыл. 11.30 — «Галокки». Уран-чечен фильм. 13.10 — СССР-ини үзүпкү артык Т. Николаева өйнаар. (Фортенале). 13.45 — Чуркучулар дугайында рас-скалар. Константин Васильев. 14.20 — Шылдаа школа. Разрядчылар. Калып. Чоруду кийи — спорт мастер Б. С. Шанин. 14.50 — 15.00 — Ме-дальер. 18.00 — Медальер.

КЫЗЫЛДАН

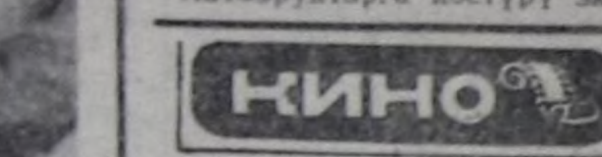
18.15 — «Сонургагарга». 18.55 — «Азия тау». Удурут-геле: Медальер. Июнь 7-дө — Меллораторлар хүт. 19.15 — Киножурнал. 19.25 — «Аш-тем-программа» — Бугу чоюну херэ. Аш-тем программин бо-тандарыңа Тыванын мел-лораторларын үдүт. Тыва АССР-ин меллорация болмаш суг ажал-агыйын министр-иниң оралкычы Н. Н. Менге кийрер. 19.45 — Медальер. 19.55 — Чарлааар.

МОСКВАДАН 20.00 — «Тамчыг удулар, чаштар». «Олар болмаш бис». 20.15 — «Бугу-дөм болмаш кийи бугурун». Мола өзүтээр даараттыгын хептериниң теле-коммунуу. 20.45 — «Сарез-зал». Док. телефильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Уе». Европа чымылы. 23.05 — 23.40 — «Дужаа». Чала-терге мар-гылааар.

Редактор В. С. ШАРАВИН

Республикага шокор бугу-таар, чагбас. Сону-барын чүктен ахтып дүргөн секун-даа 9—14 метр. Дүне агаар-нын температурасы 3—8 гра-дус чымыр, чамык черлерге 1 градус чымыр, 4 градус соор. Хулап 15—20, чамык черлерге 6—11 градус чымыр. Кызыла чуга бугурутар, чагбас. Дүне агаарын темпе-ратура 3—5, хүлүс 18—20 градус чымыр болур. Автооруктарга көстүрүт эки.

ИЮНЬ 5-ТЕ «НАЙРАЛ»: «Кинобор-ни» 9.30, «Новые амазонки» 11.20, 13.20, 15.20, 17.20, 19.30 шактаа. «КАА-ХЕМ»: «Барара кра-са, диния коса» 10.30, «Тро-мужин и младенец в люлке» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шак-тарда. «ПИОНЕР»: «Киноборни» 9.30, 10.50, «Кин-диз-диз» 12.00, «Рысь» 13.00, «Латин-америка» 14.30, «Латин-америка» 16.10, 18.10, 20.10 шактаа. «ВОСТОК»: «Без срока дав-ности» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактаа. «ЕНИСЕЙ» к/б: «Сказка о царь Салтане» 11.00, «Где наш сын?» 18.00, 20.00 шактаа. «НАЙГЫ» к/т: «Похожде-ние зубного врача» 15.00, 17.00, 19.00 шактаа.

СЭКП Барын-Хемчик рай-комунуң үдүс депутаттарынын район Советиниң кутусуна Тыва АССР-ниң Социал хан-дыкка (РСФСР) чергачи персоналыг невенер, СЭКП Барын-Хемчик райкомунуң ийги секретары турган

Валентина Александровна СТАРИКОВТУН аар аарынын соода мөчө-ни аңдытпашаа, оң төлө-деринге болган чоок кийиле-ринге хан кызылдан элде-гейел тур.

Сут-Хол ортумак школа-зын стадионуна районуң анык-адырларын спорттун наци-онал хевирлериниң спортка-дзы артык. Айдэ тыва, бу-рат, хакас хуштериниң деян аялы-биле марылдаага 130 спортчу киришкен.

Бурат улустун «Барылаа» деп хуштеринге база көрүктү-лөр болмаш спортчулар хей

Июнь 7-дө 18.30 шакта Кы-зыла Култураның болмаш дыштанылганын Н. Гастелло аттыг парыгының Ноган те-атрыга чаа өөркеткен ады-арың баштайгы кийиле-ал-биле экстра-цирк көрү-түлүп.

болган. Хакас хуштериниң мар-гылааына районуң анык мөгелери хой-биле хуштер-кен. Спорттук бо национал хевир-лери районда база элээн сай-зыралы ап турар дээрини аңаа балдыктаа.

Спартакжандын түнчүлде 32 өнөткү хуштеринге анык спортчу Александр Монгуш шүтүлгө. Болот-оол Ондар үжүрүлешкен. Сут-Хол орту-

мач школынын тоску класс-чызы Багай-оол Ондар чамык дуржулгалыг мөгелерини өктөп турган, үшкү чери элээн. Ш. КУУЛАР. ЧУРУКТА: (солгай талаа-дан) үжүрүлешкен болмаш шүтүлгөдөн база үшкү терия элээн мөгелер Б. Ондар, А. Монгуш болган Б. Ондар. Авторунуң фотоу.

ОПТУ-1-ниң садыг-кулинария фильми 8—10 класс дооскан-ларын бугуруде баранарын анык контролер-кассирлерге, азы чөм эвес баранарынын контролер-кассирлерге, ку-дандарга өөрчүлгө-биле 1987 — 1988 өөрчүлгөдөн чымыла сүртүлгүлүр чымы алырын чарлап тур.

10 класс доосканнарга өө-ренир хуузааы — 1 чым, 8 класс доосканнарга — 3 чыл. Өөрчүлгөдөн айдэ 32 рубль хемчээлдиг стипендия төлөр. Училищени доосканын соода, дооукчуларга аш-тем эвес баранарынын контролер-кассир, аш-тем баранары-

нык контролер-кассир, IV разрядтың новары атты тыл-сыр. Доуу эвес ортумак шко-ла дооскан киргенир ортумак эртемниң чедил амыр. Училищени өөрчүлгөдөн турган үзүн күш-ажыл стажына кирп санаар. Училищени дооуп тура тер-нин аны доосканын дипло-мун алганар нити билгн школаларын алды медальды доосканнарга тургускан артыг эргелериг болур болмаш ажалга хулап турар үдө база артык эргелериг болур.

Союнуң индекс 54241. Чылаа 300 катан үнөр. Хемчээли 2 паралаа амаам. Тираж 22108 экз. Тыва АССР-ниң Ном үлөттүр чер, полиграфия болмаш оон салымны черектериниң каала-биле курган комитетиниң типография, Кызыл, Шетиникин болган Кравченко кудумчуу, бажың № 1. Чыгыр № 3523, ТС-0053.